

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

קיום חתימות בשטר

תיק ממונות מס' 2184-עג

נושא הדיון

הובא לפנינו שטר מתנה מחיים התום ע"י שני עדים, והעדים הופיעו בפנינו וקיימו חתימתם.

השאלות בהלכה

א. הקיום כשע"א מהחותמים לפנינו והשני איננו.

ב. קיום חתימה ע"י דימוי לחתימות אחרות.

תשובה

א. במשנה כתיבות כ ב: זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי לריכין ללרף עמהם אחד דברי רבי, ויחכ"א אינס לריכיס ללרף עמהן אחר אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי. ובגמ' [ורש"י] שם אמרי שמחלוקת רבי ויחכמים היא שלדברי רבי על כתב ידם הם מעידים, לפיכך לריך שנים על כל כתב וכתב, ולדברי חכמים על מנה שצטרם הם מעידים, לפיכך בתרי סגי ולא לריך כל אחד מהם להעיד גם על הצירוי. ופריך בגמ' פשיטא, מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה חי על כתב ידם הם מעידים חי על מנה שצטרם הם מעידים, ונפ"מ היכא דמית חד מינייהו לצעי שנים מן השוק להעיד עליו, דאם על מנה שצטרם הם מעידים כשאמר זה כתב ידי נמלא דקנפיק פלגא דממונא אפומיה, וכשחוזר ומעיד על חתימת השני ביחד עם העד מהשוק נמלא דקנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא, ועל פי שני עדים יקום דבר, כלומר חלי דבר על פיו של זה וחלי דבר על פיו של זה, הלכך נצעי תרי. ע"י גמ' ורש"י שם. וכתבי בתוס' דלרבי אפילו אומרים בפירוש דמעידין על מנה שצטרם חייב כאלו מעידים על כתב ידן, וכן לרבנן אפילו אומרים בהדיא דעל כתב ידם הם מעידים חייב כמעידים על מנה שצטרם, ואין לריכיס

ללצרף עמהם עוד אחד.

ופסק בשו"ע סי' מו סעי' י: מי שחתם על השטר וצא להעיד על כתב ידו צ"ד והכיר כתב ידו שזהו בידאיו אבל אינו זוכר העדות כלל ולא ימלא בלבדו זכרון כלל שזה לזה מזה מעולם, הרי זה חסור להעיד על כתב ידו שהוא זה צ"ד שאין אדם מעיד על כתב ידו שהיא זה אלא על הממון שצטרף הוא מעיד שזה חייב לזה וכתב ידו הוא וכו' אלה דברי הרמב"ם [עדות פ"ח ה"ד], ויש חולקים ואומרים שאפילו אין זוכרים שלוח או שחתמו מעולם על שטר זה ואין כתב ידם יולא ממקום אחר כיון שמעידים שזה כתב ידם מקיימים השטר על פיהם, ולפי דבריהם כשהם עלמה צאים להעיד על כתב ידם אם שכחו ההלואה ואינם זוכרים כלל שחתמו בשטר זה לריך שני עדים על כל התימה וכו'. ובסעי' יא: אמר אחד מהעדים זה כתב ידי והעיד הוא יאחר על כתב יד השני, לא נתקיים, לפי שלושת רבעי הממון יולאים ע"י ע"א. ובסעי' יג: שנים שחתמו על השטר ומת אחד מהם, לריך שנים מן השוק להעיד על התימתו ואין העד החי יכול להלטרף עם אחר להעיד על התימת המת שא"כ ילאו שלושת רבעי הממון על ידו. ע"כ.

וכתב בתומים סי' ל ס"ק יא ונתה"מ סי' מו ס"ק יא דעדות החי על עלמו חשיב רק ע"א ומ"מ מועיל מדרבנן מקולי קיום.

ב. פסק בשו"ע סי' מו סעי' ז: באחד מחמשה דרכים מתקיים השטר וכו', הרביעי, שיצאו עדים ויעידו שזה כתב ידם של אלו. החמישי שיהא כתב ידם יולא משטרות אחרות ועורכים בית דין זה הכתב לאותו הכתב שצטרפות אחרות ויראה להם שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו וכו'. והנפ"מ בין האופן הרביעי לאופן החמישי מציאר מתוך לשון השו"ע עלמו, דצאופן הרביעי הקיום הוא על פי עדות העדים המקיימים, ואילו צאופן החמישי בית דין עלמם מקיימים על פי מה שעיניהם רואות. וכתב הריטב"א כתובות כא א כתב התימת ידיה אחספא ושדי ליה צבי דינא וכו' דהשתא לא מסהיד איהו על התימת ידיה אלא צי דינא מקיימין ליה דמדמין כתיבה לכתיבה. ומכאן אני אומר שישראל שהיה חתום בשטר ואח"כ נשתמד ואין עד שיעיד על כתב ידו וכו', מחזיק התימת ידיה צבי דינא ומדמי ליה, דהא לא חשיבא עדות. ע"כ. ונראה דזו גם כוונת תוס' צ"ב מ א (ד"ה לטו צ ד"ה מהאה) וקיום שטרות נמי מסיס דמעשה צ"ד הוא וכל מעשה צ"ד נכתב שלא מרטון החייב. ע"כ. ולכאורה הרי צקיום שע"י עדות קיום אמנס הפס"ד של הקיום הוא מעשה צ"ד, מ"מ הקצלת עדות היא ככל קצלת עדות ואין מקצלין העדים שלא מדעתו ושלא בפניו (וכבר נחלקו בזה בגמ' צ"ק קיב צ), ונראה דכוונת התוס' לקיום שמקיימין צ"ד עפ"י השוואת התימות, שאז גם להשוואה עלמה תורת מעשה צ"ד עלה, וע"כ אי"ל לה דעת המתחייב ואי"ל שיהיה בפניו, וכמו שכתב בסף הקדשים סי' מו סעי' ה דצקיום שטר ע"י התימות יד שוות משטרות כהלכה י"ל שמקיימים גם לגבי יתומים קטנים בחתימת יד לוח, כי צ"ד מקיימים. ע"כ.